

STATISTIČKA ANALIZA JAVNOG MNIJENJA O VREDNOTAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 1999. DO 2018. PREMA EUROPEAN VALUES STUDY

Bajkuša, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:150281>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**STATISTIČKA ANALIZA JAVNOG MNIJENJA O
VREDNOTAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD
1999. DO 2018. PREMA EUROPEAN VALUES
STUDY**

Mentor:

Prof. dr. sc. Elza Jurun

Student:

Dora Bajkuša

Split, rujan 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Definicija problema.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	2
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Struktura rada.....	3
2. STATISTIKA I STATISTIČKA ANALIZA.....	4
2.1. Pojam statistike i statističke analize.....	4
2.2. Tabelačno i grafičko prikazivanje.....	5
3. VAŽNOST RAZLIČITIH DIMENZIJA ŽIVOTNIH STVARNOSTI	6
3.1. Važnost različitih dimenzija životnih stvarnosti.....	6
3.2. Koliko su ispitanici sretni u životu.....	7
4. SOLIDARNOST, PRAVEDNOST I SOCIJALNA OSJETLJIVOST.....	8
4.1. Bliskost ispitanika prema sljedećem.....	8
4.2. Zabrinutost za određene životne uvjete.....	8
4.3. Zabrinutost za određene skupine ljudi.....	9
4.4. Skupine ljudi koje ispitanici nebi željeli imati kao susjede.....	9
4.5. Spremnost na borbu za svoju zemlju.....	11
4.6. Stav prema useljenicima.....	11
5. POVJERENJE PREMA LJUDIMA I INSTITUCIJAMA.....	12
5.1. Povjerenje prema ljudima.....	12
5.2. Povjerenje u određene institucije.....	13
6. DEMOKRACIJA I POLITIKA.....	15
6.1. Ponos na hrvatsko državljanstvo.....	15
6.2. Karakteristike istinskoga hrvatskoga državljanina.....	15
6.3. Politička orijentacija ispitanika.....	16
6.4. Sustavi upravljanja zemljom.....	17
6.5. (Ne)sudjelovanje u odedenim političkim akcijama.....	18

6.6. Najvažnije aktivnosti u državi.....	19
6.7. Što se događa na izborima u Hrvatskoj.....	19
6.8. Hrvatska vlada i kontrola građana.....	20
6.9. Individualno-kolektivna odgovornost.....	20
6.10. Važna obilježja posla.....	22
7. BRAK I OBITELJ.....	23
7.1. Što je važno za uspjeh braka ili partnerstva.....	23
7.2. Brak nije zastarjela institucija.....	24
7.3. Uloga muškarca i žene u društvu.....	24
8. RELIGIJA I MORAL-ETIKA.....	26
8.1. Stav prema određenim moralnim pitanjima.....	26
8.2. Religijska samoidentifikacija.....	28
8.3. U što ispitanici vjeruju.....	28
8.4. Slike o Bogu.....	29
9. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	32
POPIS GRAFIKONA I TABLICA.....	34
SAŽETAK.....	35
SUMMARY.....	35

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Vrednota u najširem smislu pojma je sve prema čemu ljudi mogu težiti; to je sve što im se čini prikladnim u zadovoljenju potreba i ispunjenju želja. Materijalna dobra jednako su vrednote kao što su i duhovno-kulturna dobra vrednote, primjerice znanje, obrazovanje, duhovna orijentacija, glazba i umjetnost. Kao društvena bića ljudi također teže za društvenim dobrima: za utjecajem, za ugledom, za poštovanjem, za čašću, za autoritetom. Sve to ubrajaju u svoj sustav vrednota.

Životne okolnosti ljudi pružaju mogućnosti da se neke vrijednosti slijede ili izražavaju lakše od drugih. Primjerice, bogate osobe veću vrijednost pridaju moći te je lakše ostvaruju, a ljudi koji rade u slobodnim profesijama veću vrijednost pridaju napretku i samoostvarenju. Životne okolnosti također nameću ograničenja u slijedenju ili izražavanju vrijednosti. Drugim riječima, životne okolnosti čine traganje ili izražavanje različitih vrijednosti više ili manje korisnim ili skupim. Važno je napomenuti da vrijednosti ne ovise samo o životnim okolnostima ljudi. Spol, dob i obrazovanje također imaju svoj udio u prosudbama vrijednosti pojedinca.

U Europi se od 1981. godine kontinuirano, svakih desetak godina, provodi međunarodno istraživanje sustava vrednota te recepcije i primjene vrijednosnih orijentacija pod nazivom European Values Study (EVS). Hrvatska se u taj međunarodni projekt uključila s trećim valom istraživanja 1999. godine preko Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji je kao nositelj projekt interdisciplinarno okupio znanstvenike s različitih fakulteta Sveučilišta i znanstvenoistraživačkih instituta. Rezultate dosadašnjih istraživanja, kao i komentare istih, hrvatski su istraživači u posljednjih dvadesetak godina objelodanili u knjigama i časopisima na hrvatskom jeziku, kao i na stranim jezicima.

U ovom radu predstaviti će se određeni rezultati petog vala istraživanja u Hrvatskoj (2017./2018.) u komparaciji s trećim (1999.) i četvrtim valom (2008.) tako da se vidi kretanje (ne)prihvatanja pojedinih vrednota u posljednja dva desetljeća u Hrvatskoj. Predstaviti će se rezultati istraživanja u odnosu na:

- dimenziju životnih stvarnosti: obitelj, posao, religija, politika i slobodno vrijeme

- dimenziju solidarnosti, pravednosti i socijalne osjetljivosti: zabrinutost glede životnih uvjeta, susjeda i određenih skupina ljudi, uključivo i useljenika te spremnost braniti svoju domovinu
- dimenziju povjerenja u ljude i različite institucije
- dimenziju demokracije i politike: ponos glede hrvatskog državljanstva, politička orijentacija, stavovi prema određenim ponašanjima u društvu, mišljenja o izborima u Hrvatskoj, (ne)sudjelovanje u pojedinim političkim akcijama, stav prema pojedinim kompetencijama Vlade glede kontrole građana
- dimenziju braka i obitelji: važne vrednote za uspješan brak, brak kao nezastarjela ustanova, uloga majke i oca u obitelji i društvu
- dimenziju religije i moral-etike: stav prema određenim moralnim pitanjima; postotak religioznih, nereligioznih osoba i ateista

1.2. Ciljevi rada

Ciljevi ovog završnog rada su sljedeći:

- Istaknuti i opisati važnost statistike i statističkih metoda
- Prikazati rezultate istraživanja provedenog 2018. godine o stavovima ispitanika o pojedinim vrednotama
- Usporediti rezultate petog vala istraživanja (2018.) s rezultatima trećeg (1999.) i četvrtog (2008.) vala istraživanja
- Uočiti razlike u rezultatima te donijeti zaključak o intenzitetu promjena stavova građana Republike Hrvatske kroz 20 godina

1.3. Metode rada

Ispitivanje se provodilo u obliku intervjua pomoću kojeg se ispitalo javno mnijenje građana Republike Hrvatske.

Ciljnu populaciju istraživanja činili su svi stanovnici stariji od 18 godina koji su u trenutku provođenja anketiranja imali prebivalište ili boravište u Republici Hrvatskoj.

Uzorkom su obuhvaćene 162 općine te je iz svake općine slučajnim odabirom izabrano 25 kućanstava (metodom slučajnog hoda). Metodom zadnjega rođendana je iz svakog kućanstva biran ispitanik, a ukupno je anketirano 1488 ispitanika.

Upitnik je sadržavao ukupno 111 pitanja s 282 varijable. Pitanja su u upitniku uglavnom sadržajno identična pitanjima korištenima u upitnicima European Values Study 1999. i 2008. te je moguća komparacija s prethodnim valovima.

Prvi istraživački val u Hrvatskoj proveden je metodom izravnog licem u lice anketiranja na uzorku od 1003 sudionika. Drugi val istraživanja je proveden 2008. godine, a veličina uzorka se sastojala od 1525 sudionika.

1.4. Struktura rada

Ovaj završni rad podijeljen je na devet cjelina.

U uvodu ovog završnog rada opisan je problem istraživanja, ciljevi rada i metode korištene pri njegovom pisanju.

U drugoj cjelini objašnjava se što je to statistika i statističke metode kao i za što se ona koristi te se opisuju osnovne statističke metode i testovi.

Od treće do osme cjeline obrađuje se srž teme završnog rada, to jest prikazuju se rezultati provedenog istraživanja. Dobivamo uvid u stavove ispitanika o:

- važnosti različitih dimenzija životnih stvarnosti
- solidarnosti, pravednosti i socijalnoj osjetljivosti
- povjerenja prema ljudima i institucijama
- demokraciji i politici
- braku i obitelji
- religiji i moral-etici

U posljednjem dijelu rada donose se glavni zaključci o provedenom istraživanju.

2. STATISTIKA I STATISTIČKA ANALIZA

2.1. Pojam statistike i statističke analize

Statistika je posebna znanstvena disciplina koja na organizirani način pristupa prikupljanju, selekciji, grupiranju, prezentaciji i analizi informacija ili podataka, te interpretiranju rezultata provedene analize, a u svrhu realizacije postavljenih istraživačkih ciljeva.¹

Statistika kao posebna znanstvena disciplina uključuje 2 specifična segmenta: *deskriptivnu i inferencijalnu*.

Deskriptivna statistika temelji se na tzv. potpunom obuhvatu statističkog skupa, te primjenom odgovarajućih tehnika sirovu statističku građu svodi na lakše razumljivu svrshodnu formu. Sirovi podaci organiziraju se u distribucije frekvencija, prezentiraju se određenim grafikovima, te se na taj način pripremaju za detaljniju analizu.²

Inferencijalna statistika temelji se na nepotpunom obuhvatu statističkog skupa ili populacije. Iz ukupne populacije izdvaja se manji broj jedinica u uzorak jer bi potpuni statistički obuhvat nekih izrazito masivnih pojava ili procesa rezultirao troškovima većim od korisnosti istraživanja. Istraživanja temeljena na uzorku su usko vezana za pojavu odgovarajućeg rizika pri tako korištenim rezultatima.³

Statistička analiza je dio spoznajnog procesa u stručnom i znanstveno –istraživačkom radu. Statističke informacije, analitičke metode i modeli osnova su svake empirijske analize prirodnih i društvenih pojava. Njima se stječe uvid u strukturu pojava u vremenu i prostoru i u njihovu međusobnom odnosu. Statističkim metodama procjenjuju se nepoznati parametri modela osnovnih skupova ili testiraju hipoteze o njima. Statističke metode služe u postupcima predviđanja, kontroli proizvodnih procesa, poslovnom odlučivanju. Statistički podaci dio su velikog skupa informacija kojima je izloženo moderno društvo. Pojedine veličine, primjerice prosjeci, indeksi i drugi pojmovi veoma su rašireni i bez njihova razumijevanja je otežano praćenje društvenih događaja.⁴

¹ Rozga, A., Grčić, B., (2009): Poslovna statistika, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.1

² Rozga, A., Grčić, B., (2009): Poslovna statistika, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.3

³ Rozga, A., Grčić, B., (2009): Poslovna statistika, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.3

⁴ Šošić, I., Serdar, V. (1992) : Uvod u statistiku, školska knjiga, Zagreb, str.9

2.2. Tabela i grafičko prikazivanje

Statističkim tablicama i grafikonima se na jednostavan i pregledan način, često uz pomoć različitih geometrijskih likova, prezentiraju statistički nizovi. Statistička tablica i grafikon, kao najčešći načini grafičkog prikazivanja, trebaju imati: naslov, naziv i jedinice mjere promatranog statističkog obilježja, nazive modaliteta promatranog obilježja, izvor podataka i, ako je potrebno, kazalo ili tumač korištenih oznaka.⁵

Sve grafičke prikaze možemo podijeliti u četiri skupine:

- a) površinski grafikoni,
- b) linijski grafikoni,
- c) slikovni dijagrami i
- d) kartogrami.

Površinskim grafikonima se frekvencije statističkog niza prikazuju površinama geometrijskih likova, najčešće pravokutnicima u pravokutnom koordinatnom sustavu.

Iz velikog broja raznovrsnih površinskih grafikona svojom čestom primjenom se izdvajaju :

- a) jednostavni stupci - položeni vodoravno ili okomito,
- b) razdijeljeni stupci,
- c) strukturni stupci i
- d) dvostruki ili višestruki stupci.

Linijski grafikoni se često spominju pod nazivom poligon frekvencija, posebno ako se radi o prikazu distribucije frekvencija statističkih nizova. Ako su pri tome nominalni i numerički statistički nizovi grupirani u razrede, tada se na osi apscisa na mjestima koja označavaju razredne sredine podiže ordinata, u pravilu do visine korigirane frekvencije.

Slikovni dijagrami frekvencije statističkog niza prikazuju površinama npr. stošca, strukturnog kruga, proporcionalnog polukruga ili kružnim isječkom, kružnim vijencem i sl.⁶

⁵ Jurun, E., Ratković, N., (2017): Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.8

⁶ Jurun, E., Ratković, N., (2017): Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.9

Kartogrami se koriste za prikazivanje statističkih nizova koji su nastali grupiranjem jedinica prema modalitetima zemljopisnog obilježja. Pri tome se po tehnici prikaza razlikuju: dijagramske karte, statističke karte i piktogrami.⁷

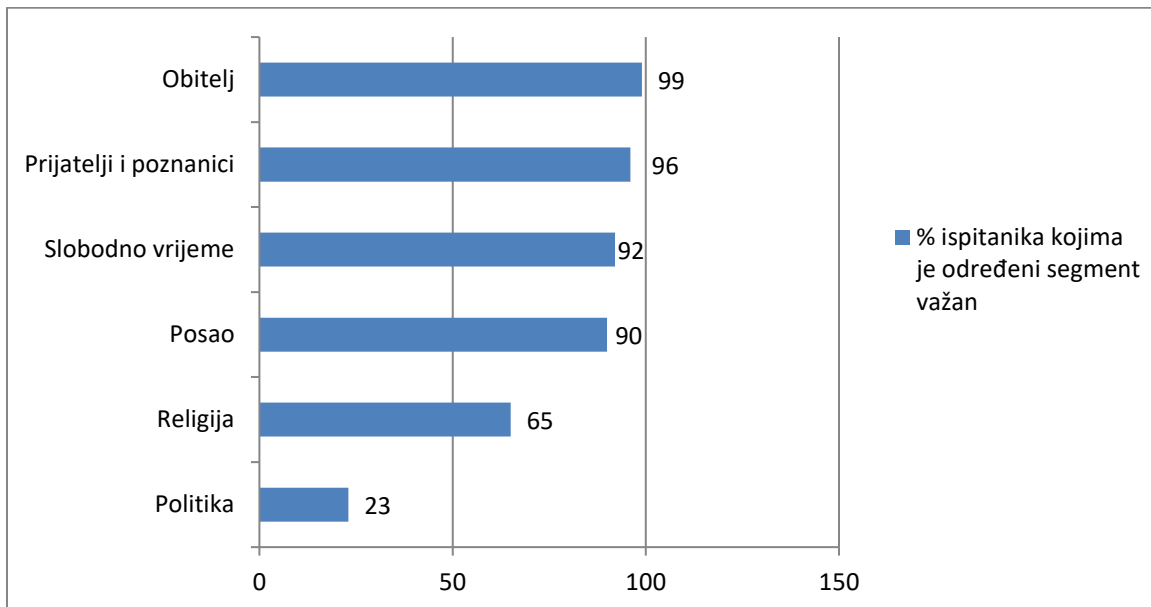
⁷ Jurun, E., Ratković, N., (2017): Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split, str.10

3. VAŽNOST RAZLIČITIH DIMENZIJA ŽIVOTNIH STVARNOSTI

U ovom dijelu rada prikazati će se rezultati odgovora ispitanika o tome koliko pojedinu vrednotu smatraju važnom te percepcija sreće ispitanika.

3.1. Važnost različitih dimenzija životnih stvarnosti

Od ispitanika se tražilo da ocijene važnost životnih segmenata koji su navedeni u Grafikonu 1.

Grafikon 1: Postotak važnosti određenih segmenata u životima ispitanika 2018. godine u RH

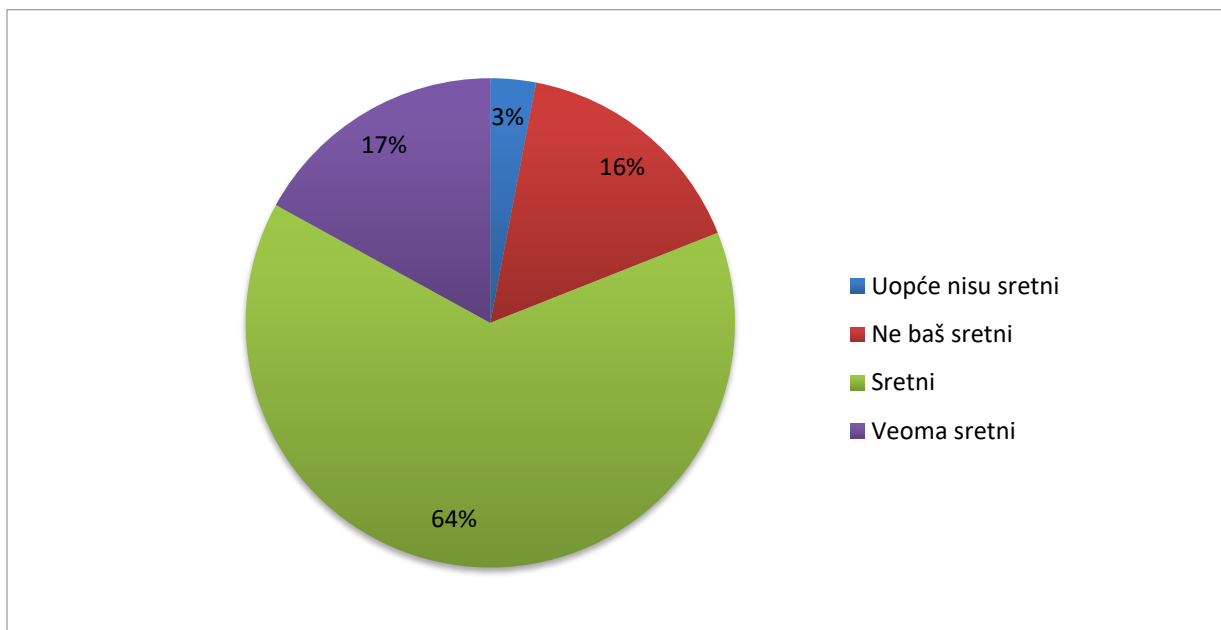
Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.10

Prve dvije dimenzije pokazale su se kao najvažnije ispitanicima. Politika je ispitanicima najmanje važna te ju je samo 23% ispitanika istaknulo kao važnu. Linearno je važna starijim dobnim skupinama, osim dijela populacije između 31 i 45 godina. Politika po važnosti odstupa od prosjeka u Gradu Zagrebu te Sjeverozapadnoj Hrvatskoj u kojoj je najmanje važno slobodno vrijeme. Religija se nalazi na predzadnjem mjestu, ali valja istaknuti razliku u rezultatima između žena (75%) i muškaraca (53,5%) koja je u ovom segmentu najveća. U dobnim skupinama također postoje znatne razlike. Religija je najvažnija starijima od 71 godine, a namanje važna ponovno generaciji između 31 i 45 godina. Što se tiče pojedinih regija, najvažnija je u Slavoniji, a najmanje važna u Istri i Primorju.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se smanjenje važnosti religije (14%) i politike (6%) u životima ljudi, a sve veća se važnost pridaje slobodnom vremenu.

3.2. Koliko su ispitanici sretni u životu

Od ispitanika se tražilo da odrede razinu vlastite sreće u životu. Na izbor su imali sljedeće tvrdnje: veoma sretan, sretan, ne baš sretan, uopće nisam sretan.

Grafikon 2: Postotak izjava ispitanika o sreći u životu 2018. godine u RH

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.12

Žene su uglavnom sretnije od muškaraca te su mlađe dobne skupine sretnije od starijih. Preko četvrtine veoma sretnih građana dolazi iz Dalmacije, dok najmanje sretni ispitanici dolaze iz Središnje Hrvatske i Slavonije. Oni koji redovito odlaze na mise i druge obrede su relativno najsjretniji za razliku od onih koji ne odlaze na religijske obrede. Oni relativno češće izjavljuju da nisu sretni.

Uspoređujući tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) ne uočavamo velike razlike u percepciji sreće među ispitanicima. Rezultati pokazuju da se ispitanici danas osjećaju jednako sretno ili nesretno kao i 1999. godine.

4. SOLIDARNOST, PRAVEDNOST I SOCIJALNA OSJETLJIVOST

Pravednost i solidarnost u bliskom su odnosu. Solidarnost podrazumijeva brigu pojedinca za ostale ljude koji se nalaze u teškoj materijalnoj ili nekakvoj drugoj nezavidnoj situaciji, dok bi pravednost po definiciji bila konstantna volja da se svakome da ono što mu pripada. Oba navedena pojma mogu se svrstati pod pojam socijalne osjetljivosti koja se očituje empatijom i umijećem komuniciranja.

U ovom poglavlju prikazati će se rezultati bliskosti ispitanika s određenim segmentima, njihova zabrinutost za određene životne uvjete i određene skupine ljudi, skupine ljudi koje ispitanici ne bi željeli imati kao susjede, spremnost ispitanika na borbu za svoju zemlju te stav prema useljenicima.

4.1. Bliskost ispitanika prema sljedećem

Ovaj dio istraživanja ispitivao je bliskost ispitanika prema sljedećim segmentima: svom mjestu ili gradu, Hrvatskoj, svojoj regiji, Europi i svijetu. Rezultati su pokazali da ispitanici približno u istoj mjeri osjećaju bliskost prema svojem mjestu ili gradu, Hrvatskoj i svojoj regiji. Pripadnost Europi i svijetu osjeća skoro jednak broj ljudi, Europi 56%, a svijetu 52%. Također se može uvidjeti da su žene privrženije svom mjestu ili gradu, Hrvatskoj i regiji nego muškarci koji su privrženiji Europi i svijetu. Gledajući dobne skupine uočava se veća privrženost starijih dobnih skupina prema svojoj regiji i Hrvatskoj. Razlike u bliskosti prema svojem mjestu ili gradu među regijama nisu značajne. Veći osjećaj bliskosti prema mjestu ili gradu imaju oni koji češće pohađaju mise i vjerske obrede.

4.2. Zabrinutost za određene životne uvjete

U ovom dijelu istraživanja ispitivala se zabrinutost za sljedeće: zemljake ispitanika, ljude u njihovom susjedstvu, ljude iz regije u kojoj žive, sve ljude na svijetu, Europljane. Za životne uvjete Europljana je zabrinuto najmanje ispitanika, svega 13%. Zabrinutost za zemljake, ljude u susjedstvu, ljude iz regije i sve ljude na svijetu je približno jednaka, a iznosi oko 30%. Po pitanju spola nema značajnijih razlika, međutim može se istaknuti da su žene blago zabrinutije za sve segmente nego muškarci. Dobne skupine pokazuju različite razine zabrinutosti pa su tako starije dobne skupine uglavnom zabrinutije za životne uvjete različitih skupina ljudi u odnosu na ispitanike mlađih dobnih skupina. U odnosu na regije ispitanici iz Slavonije su najzabrinutiji za svoje zemljake, a ispitanici iz Središnje Hrvatske najmanje. Gledajući učestalost pohađanja

mise i vjerskih obreda, rezultati su pokazali da su oni ispitanici koji često pohađaju navedene obrede najzabrinutiji za sve navedene segmente.

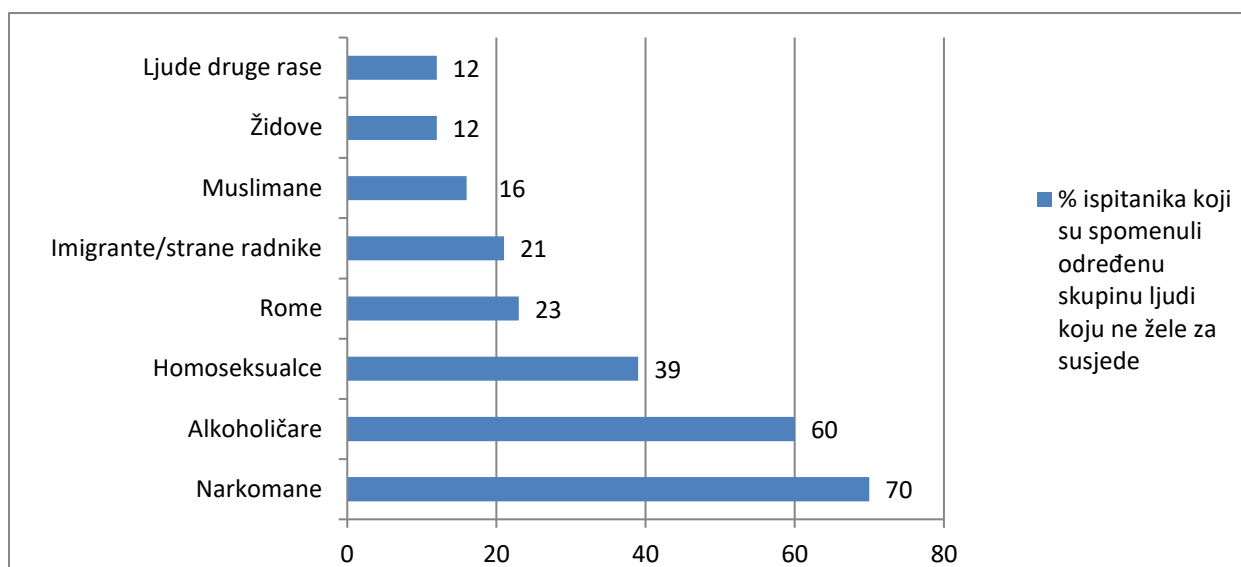
Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.), 1999. godine su ispitanici bili znatnije zabrinuti (3-9%) za životne uvjete drugih ljudi nego ispitanici iz zadnja dva vala istraživanja.

4.3. Zabrinutost za određene skupine ljudi

Ovaj dio istraživanja ispitivao je zabrinutost za sljedeće skupine ljudi: bolesne i nemoćne, starije ljude, nezaposlene i imigrante. Za prva tri navedena segmenta ispitanici su poprilično zabrinuti, za bolesne i nemoćne je zabrinuto 82% ispitanika, za starije ljude 73% ispitanika, a za nezaposlene 67% ispitanika. Kada je riječ o imigrantima, tek 21% ispitanika je izrazilo zabrinutost. Žene su uglavnom više zabrinute za svaku od navedenih skupina ljudi u odnosu na muškarce, kao i starije dobne skupine u odnosu na mlađe. Ispitanici iz Slavonije su se pokazali kao najzabrinutiji u odnosu na ostale regije, a oni iz Istre i Primorja kao najmanje zabrinuti. Ispitanici koji su izrazili da češće prakticiraju religijske obrede u nešto su većoj mjeri zabrinuti za bolesne i nemoćne, stare i nezaposlene nego što je to slučaj kod ispitanika ostalih skupina. Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se uvidjeti da je briga za imigrante uvijek bila najniža od navedenih, a briga za bolesne i nemoćne najviša te se i najviše povećala u periodu od 1999. do 2018. Brojka zabrinutih je od 1999. (69%) do 2018. (82%) narasla za 13%.

4.4. Skupine ljudi koje ispitanici nebi željeli imati kao susjede

Od ispitanika se tražilo da odrede najnepoželjnije skupine ljudi koje im se mogu naći u ulozi susjeda, a skupine ljudi koje su bile ponuđene prikazane su u Grafikonu 3.

Grafikon 3: Postotak ispitanika koji su spomenuli određenu skupinu ljudi koju ne žele za susjede 2018. godine u RH

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.23

Žene generalno osjećaju veću socijalnu distancu prema narkomanima i alkoholičarima, dok su muškarci distanciraniji prema muslimanima i homoseksualcima. S obzirom na dobne skupine, mlađi osjećaju veću odbojnost prema svim dobnim skupinama osim prema homoseksualcima, kod kojih se skala odbojnosti povećava s obzirom na dob. U Slavoniji je relativno najviša distanca prema homoseksualcima (50,9%), a najniža prema Romima (15,3%). Grad Zagreb najveću odbojnost pokazuje prema narkomanima i alkoholičarima, zatim prema Romima, a najmanje prema židovima, muslimanima i ljudima druge rase. Dalmacija pokazuje relativno višu distancu prema židovima i muslimanima, Središnja Hrvatska prema ljudima druge rase, a Istra i Primorje prema Romima i imigrantima. Ispitanici koji češće pohađaju religijske obrede imaju relativno višu distancu prema homoseksualcima.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se uvidjeti da među ispitanicima raste tolerancija prema homoseksualcima (14%), osobama druge narodnosti (21%), rase (8%) i vjere (11%). Odbojnost prema alkoholičarima i narkomanima ostaje konstantna.

4.5. Spremnost na borbu za svoju zemlju

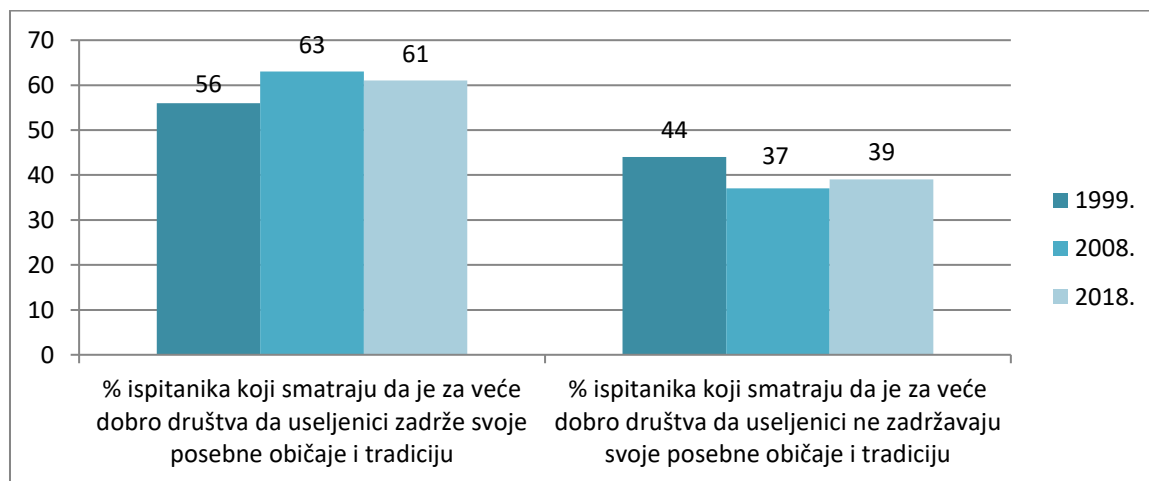
Na borbu za svoju zemlju u slučaju rata spremno je 70% ispitanika, a 30% njih se izjasnilo da nije spremno sudjelovati u obrani. Želja za sudjelovanjem u obrani zemlje veća je kod starijih muškaraca nego mladih. Ispitanici iz Središnje Hrvatske, Dalmacije i Sjeverozapadne Hrvatske su spremniji na obranu svoje zemlje, zatim slijedi Slavonija, Grad Zagreb te Istra i Primorje. Ispitanici koji češće pohađaju religijske obrede spremniji su na sudjelovanje u obrani svoje zemlje.

4.6. Stav prema useljenicima

U ovom dijelu istraživanja ispitanike se pitalo misle li da je:

- Za veće dobro društva bolje da useljenici zadrže svoje posebne običaje i tradiciju
- Za veće dobro društva bolje da useljenici ne zadrže svoje posebne običaje i tradiciju

Oko 60% ispitanika smatra da je za hrvatsko društvo bolje da useljenici zadrže svoje posebne običaje i tradiciju. Stariji ispitanici i muškarci relativno češće smatraju da bi useljenici trebali prihvatiti običaje i tradiciju zemlje u koju dolaze, dok su žene više glasale za njihovo pravo da zadrže svoje posebne običaje i tradiciju. Promatrajući regije, svi ispitanici su više za opciju da useljenici zadrže svoje posebne običaje i tradiciju, a najviše Slavonci. Ispitanici iz Istre i Primorja su u najvišoj mjeri za to da useljenici ne zadržavaju svoje posebne običaje i tradiciju. Učestalost prakticiranja religijskih obreda nije povezana s mišljenjem o prakticiranju vlastite tradicije useljenika u Hrvatsku. Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se uvidjeti da se ništa bitno ne mijenja po pitanju ove problematike.

Grafikon 4: Usporedba tri vala istraživanja o stavovima prema useljenicima u RH od 1999. do 2018. godine

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.28

5. POVJERENJE PREMA LJUDIMA I INSTITUCIJAMA

Moglo bi se reći da povjerenje ili nepovjerenje prema svijetu oblikuje našu osobnost, a samim tim i naše ponašanje.

Postoji generalni konsenzus suvremenih socijalnih znanstvenika da je socijalno povjerenje itekako važno, što iz socijalnih, a što iz političkih razloga. Socijalno povjerenje među građanima utječe na široki raspon fenomena, uključujući ekonomski rast i uspješnost u prodajnoj ekonomiji, stabilnoj i uspješnoj demokratskoj vladi, poštenom pružanju javnih dobara, socijalnoj integraciji, suradnji i harmoniji.⁸ Kako je socijalno povjerenje presudno za civilizirani socijalni život, tako je političko povjerenje presudno za demokratski i stabilan politički život.⁹

U ovom poglavlju prikazati će se rezultati povjerenja ispitanika prema ljudima te prema određenim institucijama.

5.1. Povjerenje prema ljudima

U ovom dijelu istraživanja ispitanici su trebali izabrati jednu od dvije ponuđene tvrdnje:

- Čovjek nikada nije dovoljno oprezan
- Većini ljudi može se vjerovati

Rezultati su pokazali da 87% ispitanika smatra da čovjek nikada nije dovoljno oprezan. Razlika između mišljenja muškaraca i žena je nezamjetna, dok su mlađe dobne skupine malo opreznije kod vjerovanja drugima nego starije. Najnepovjerljivija regija je Slavonija, a najviše povjerenja pokazuju Zagrepčani. Nema izražene razlike u razini povjerenja između ispitanika koji češće pohađaju vjerske obrede i onih koji ne pohađaju.

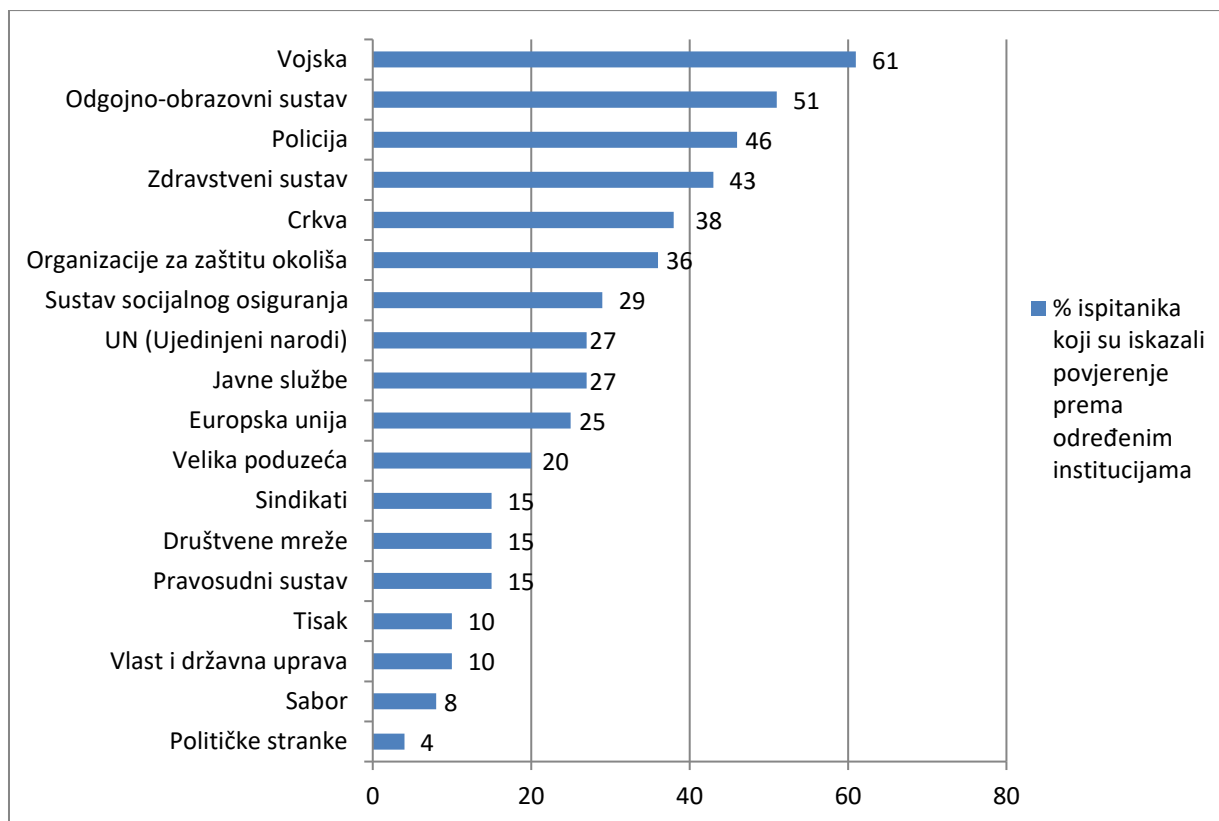
Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se uvidjeti da je povjerenje ispitanika jednih u druge u padu. U prvom valu istraživanja (1999.) 18% ispitanika je smatralo da se većini ljudi može vjerovati, dok je 82% ispitanika smatralo da čovjek nikada nije dovoljno oprezan. U trećem valu istraživanja (2018.) prva brojka se smanjila na 13%, a druga se povećala na 87%.

⁸ Dunn, J. R., Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and Believing: The Influence of Emotion on Trust

⁹ Scholz, J.T., Lubell, M., (1998): Adaptive Political Attitudes: Duty, Trust, and Fear as Monitors of Tax Policy

5.2. Povjerenje u određene institucije

U ovom dijelu ispitala se razina povjerenja građana Republike Hrvatske u određene institucije. Ispitanici su na izbor imali institucije navedene sljedećem u grafičkom prikazu.

Grafikon 5: Postotak ispitanika koji su iskazali povjerenje prema određenim institucijama u RH 2018. godine

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.32

S obzirom na spol, žene imaju više povjerenja u institucije od muškaraca. Žene u znatno većoj mjeri vjeruju Crkvi, vojsci, odgojno-obrazovnom sustavu, policiji, javnim službama te sustavu socijalnog osiguranja, dok muškarci veće povjerenje imaju u velika poduzeća, društvene mreže i Europsku Uniju. U odnosu na dobne skupine najviše povjerenja u Crkvu imaju najmlađi i najstariji ispitanici, dok u političke stranke, vlast i državnu upravu više vjeruju ispitanici u starijim dobnim skupinama.

Ispitanici iz Slavonije najviše vjeruju Crkvi i odgojno-obrazovnom sustavu, ispitanici iz Sjeverozapadne Hrvatske vojsci i odgojno-obrazovnom sustavu, Grad Zagreb i Središnja Hrvatska vojsci i policiji, Istra i Primorje organizacijama za zaštitu okoliša i odgojno-obrazovnom sustavu, a Dalmacija vojsci, Crkvi i odgojno-obrazovnom sustavu. Uglavnom sve regije najmanje vjeruju političkim strankama, saboru i vlasti i državnoj upravi. U najvećem broju slučajeva ispitanici koji češće pohađaju misu i ostale vjerske obrede imaju veće povjerenje u nabrojane institucije u odnosu na one ispitanike koji to nikada ne rade.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se zaključiti da je nastupio pad povjerenja u sve institucije, osim vojske i u manjoj mjeri policije. Pad povjerenja ispitanika posebno se odnosi na sve velike institucije (Sabor, pravosuđe, Crkva, obrazovni sustav, EU, UN).

6. DEMOKRACIJA I POLITIKA

Politika je kolektivna djelatnost usmjerena ka donošenju odluke o rješenju problema i izvršenju te odluke koja je obvezna za sve članove zajednice.¹⁰ Demokracija je vladavina većine, to jest, politička ideja o tome da svaki građanin ima pravo glasa.

Hrvatski je narod u gotovo svim razdobljima svoje povijesti imao neki oblik demokratskog ustroja. U ovom poglavlju prikazati će se javno mnijenje ispitanika o sustavima upravljanja zemljom, izborima u Hrvatskoj, kontroli građana od strane vlade, ponosu na hrvatsko državljanstvo, karakteristikama istinskog državljanina, političkoj orijentaciji, (ne)sudjelovanju u određenim političkim akcijama, individualno-kolektivnoj odgovornosti te važnim obilježjima posla.

6.1. Ponos na hrvatsko državljanstvo

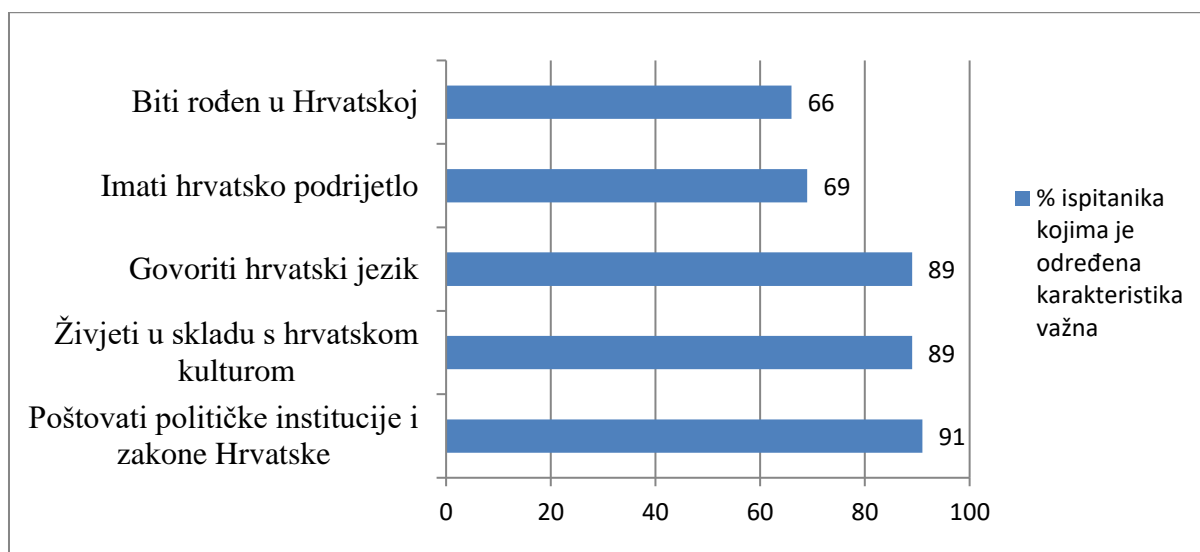
Na svoje državljanstvo ponosno je 41% ispitanika, a 43% je odgovorilo da je veoma ponosno što su državljani Hrvatske. Tek 16% ispitanika odgovorilo je da nije ponosno na svoje državljanstvo. Na svoje državljanstvo ponosno je 81,8% muškaraca dok je kod žena ta brojka malo veća i iznosi 84,8%. Promatrajući dobne skupine, ponos na državljanstvo raste s godinama, pa su tako najponosniji oni najstariji. Ispitanici iz Dalmacije su najponosniji, a slijede ih ispitanici iz Središnje Hrvatske te Slavonije. Pojedinci koji češće pohađaju religijske obrede ponosniji su na svoje državljanstvo od onih koji rijetko ili nikada ne pohađaju religijske obrede.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se zaključiti da se osjećaj ponosa zbog hrvatskog državljanstva nije značajno mijenjao u posljednjih 20 godina.

6.2. Karakteristike istinskoga hrvatskoga državljanina

Od ispitanika se tražilo da odaberu karakteristike koje smatraju važnima da bi se netko mogao nazivati istinskim državljaninom Hrvatske. Karakteristike koje su im bile ponuđene navedene su u Grafikonu 6.

¹⁰ <https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Politika>

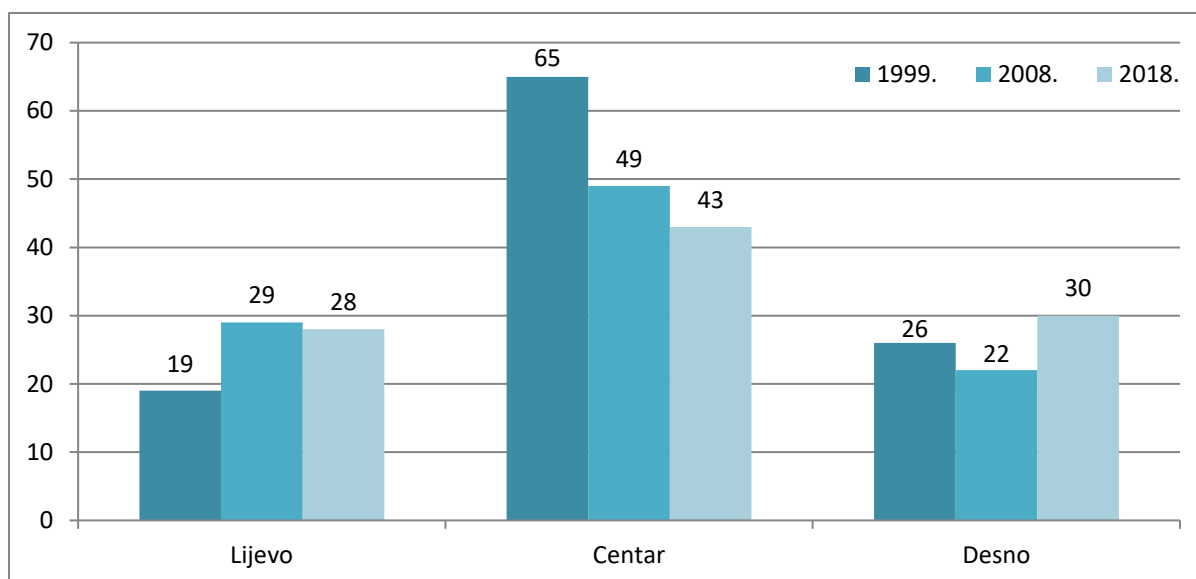
Grafikon 6: Postotak ispitanika kojima je 2018. godine u RH određena karakteristika bila važna za definiranje istinskog hrvatskog državljanina

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.42

Ne postoje značajnije razlike u mišljenjima između muškaraca i žena kao ni dobnih skupina. Ispitanici iz Slavonije, Grada Zagreba, Središnje i Sjeverozapadne Hrvatske smatraju da je najvažnija karakteristika istinskog hrvatskog državljanina poštivanje političkih institucija i zakona Hrvatske, a Istra i Primorje te Dalmacija su najviše glasale za govorenje hrvatskog jezika. Ispitanici koji dolaze iz skupine onih koji učestalije pohađaju religijske obrede imaju snažnije uvjerenje da bi hrvatski državljanin trebao ispunjavati sve spomenute atribute.

6.3. Politička orijentacija ispitanika

Oko 30% ispitanika izjasnilo se kao politički „desno” i oko 30% kao politički „lijevo”, a 40% kao „centar”. U odnosu na spol nema izraženije razlike. Promatrajući dobne skupine, predstavnici starije populacije više su skloni ljevijoj političkoj opciji, dok se mlađi češće pozicioniraju u „centar”. S obzirom na „desnicu” nema značajnijih odstupanja po dobi. Najviše se ispitanika iz svih regija osim Grada Zagreba pozicioniralo u „centar”. Više „lijevo” naginju ispitanici iz Sjeverozapadne Hrvatske, Grada Zagreba te Istre i Primorja. Više „desno” naginju ispitanici iz Slavonije, Središnje Hrvatske i Dalmacije. Ispitanici koji dolaze iz skupine onih koji češće pohađaju religijske obrede učestalije se smatraju političkom „desnicom”, a oni koji nikada ne idu na mise „ljevicom”.

Grafikon 7: Usporedba tri vala istraživanja o političkoj orijentaciji ispitanika u RH od 1999. do 2018.

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.45

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se vidjeti da se velik dio ispitanika u promatranom vremenskom razdoblju svrstao u političku „ljevicu” ili „desnicu”. Također može se vidjeti da je došlo do jasnijeg profiliranja ispitanika na političkoj sceni. Godine 1999. skoro se dvije trećine ispitanika pozicioniralo u „centar”, dok je danas ta brojka 43%, sa snažnim simetričnim porastom „lijeve” i „desne” političke samoidentifikacije.

6.4. Sustavi upravljanja zemljom

Ispitanici su trebali izabrati sustav upravljanja zemljom koji smatraju najprikladnijim. Ponuđeni su im bili sljedeći sustavi:

- imati demokratski politički sustav
- imati stručnjake, a ne vladu, koji bi donosili odluke prema tome što oni ocjenjuju da je najbolje za državu
- imati moćnog vođu koji se ne osvrće na vladu i izbore
- imati vojsku koja vlada državom

Skoro isti broj ispitanika smatra da je najbolji sustav upravljanja zemljom demokratski politički sustav (91%) i „vlada stručnjaka” (85%). Oko 40% ispitanika bi željelo imati moćnog vođu, a vojsci je priklonjeno 21% ispitanika. Žene su sklonije ideji da državom upravlja vojska dok su u svim ostalim oblicima političkih sustava relativno zastupljeniji muškarci. Ispitanici koji su

najviše naklonjeni demokratskom političkom sustavu su oni koji su u radno aktivnoj dobi. Sve regije su najviše glasovale za demokratski politički sustav, osim Središnje Hrvatske koja je najviše glasovala za „vladu stručnjaka”. Vladavina vojske je od svih regija dobila najmanje glasova. Zamjetno je da ispitanici koji učestalije pohađaju religijske obrede u većoj mjeri teže k održavanju reda u državi.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se uočiti da je velik dio ispitanika s godinama stekao mišljenje da bi vojska trebala upravljati državom, točnije uočava se rast slaganja s tom tvrdnjom od 15%. Mišljenje da bi državom trebao upravljati moćni vođa povećalo se za 27%.

6.5. (Ne)sudjelovanje u odedenim političkim akcijama

U ovom dijelu ispitivalo se jesu li građani sudjelovali u nekim od navedenih akcija:

- pridruživanje neslužbenim štrajkovima
- sudjelovanje na zakonski odobrenim demonstracijama
- pridruživanje bojkotima
- potpisivanje peticije

Da je sudjelovalo u raznim peticijama izjavilo je 50% ispitanika, a oko 10% u štrajkovima, demonstracijama te bojkotima. Socijalno aktivniji dio stanovništva čini radno aktivno stanovništvo. Žene su sklonije potpisivanju peticija, a muškarci su skloniji poduzimanju ostalih navedenih političkih akcija. Promatrajući rezultate po regijama, ispitanici iz svih regija su najviše sudjelovali u potpisivanju peticija, a najmanje u neslužbenim štrajkovima s iznimkom Sjeverozapadne Hrvatske koja u njima češće sudjeluje. Potpisivanju peticija su skloni i oni koji redovito pohađaju misu i vjerske obrede i oni koji to nikada ne prakticiraju dok se izraženija razlika između ovih dviju skupina može vidjeti kod ostalih oblika političkog aktivizma.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) vidimo da dolazi do sve većeg angažmana ispitanika, a posebno po pitanju potpisivanja peticija (15%).

6.6. Najvažnije aktivnosti u državi

Od ispitanika se tražilo da odaberu aktivnosti koje smatraju najvažnijima, a bile su im ponuđene sljedeće:

- davanje više prava ljudima da se izjasne o važnim vladinim odlukama
- održavanje reda u državi
- borba protiv rasta cijena
- zaštita slobode govora

Najveći broj ispitanika teži davanju više prava ljudima da se izjasne o važnim vladinim odlukama (36%) te održavanju reda u državi (35%). Borba protiv rasta cijena nalazi se na trećem mjestu (18%), a zaštita slobode govora na zadnjem (11%). Promatrajući spol, može se primjetiti da nema izraženijih razlika u rezultatima. Razlike između dobnih skupina su znatne. Održavanje reda u državi važnije je starijim ispitanicima, dok je davanje prava ljudima da se izjasne o vladinim odlukama prioritetnije za mlađe skupine ispitanika. Rezultati po regijama su uglavnom slični te ne postoje velike razlike. Zamjetno je da se ispitanici koji učestalije pohađaju religijske obrede relativno češće opredjeljuju za opciju održavanja reda u državi te su manje zainteresirani za davanje više prava ljudima da se izjasne o vladinim odlukama te za zaštitu slobode govora.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se da je došlo do promjene jedino po pitanju davanja više prava ljudima da se izjasne o važnim odlukama, a slaganje s tim segmentom se smanjilo od 1999. do 2018. za 9%.

6.7. Što se događa na izborima u Hrvatskoj

Ispitanici su na izbor imali sljedeće tvrdnje:

- televizijske vlasti favoriziraju vladajuću stranku
- bogati ljudi kupuju izbore
- glasači su podmićeni
- izborna povjerenstva su poštena
- glasovi se broje pošteno
- novinari pošteno prate izbore
- oporbeni kandidati se sprečavaju u sudjelovanju na izborima
- glasači su ugroženi nasiljem na glasačkim izborima

Kao što su ispitanici nepovjerljivi prema institucijama tako su nepovjerljivi i prema parlamentarnim, lokalnim i predsjedničkim izborima. Da televizijske vijesti favoriziraju vladajuću stranku smatra 79% ispitanika, a 74% njih da bogati pojedinci kupuju izbore. Da su

glasači podmićeni smatra 63% ispitanika, dok 51% ispitanika ne vjeruje da se glasovi nakon izbora broje pošteno. Ispitanici ne vjeruju ni novinarima za koje 42% ispitanika smatra da pošteno prate izbore, 37% smatra da se oporbeni kandidati sprečavaju u sudjelovanju u izborima, a 22% ispitanika se izjašnjava kao ugroženim nasiljem na glasačkim mjestima. Nema značajne razlike u mišljenju između muškaraca i žena o tome što se događa na izborima u Hrvatskoj. Mlađi su ispitanici pokazali veću sumnju oko poštenog odvijanja izbornih aktivnosti u odnosu na starije dobne skupine. Sve su se regije u najvećoj mjeri složile s tvrdnjom da televizijske vijesti favoriziraju vladajuću stranku te da bogati ljudi kupuju izbore. Ispitanici iz Dalmacije su u većoj mjeri izrazili mišljenje da su glasači ugroženi nasiljem na glasačkim mjestima. Ispitanici koji češće pohađaju religijske obrede imaju i veće povjerenje u izborne procese.

6.8. Hrvatska vlada i kontrola građana

Ispitanici su na izbor imali tri aktivnosti. Od njih se tražilo da odaberu one koje podržavaju i smatraju opravdanima:

- nadzirati ljude kamerama na javnim mjestima
- sakupljati informacije o bilo kome tko živi u Hrvatskoj bez njihova znanja
- nadzirati e-mailove i druge informacije koje se razmjenjuju na internetu

Tek 17% ispitanika smatra da vlada ima pravo nadzirati e-mailove i informacije koje se razmjenjuju na internetu, a 19% ispitanika se slaže s tim da vlada može sakupljati informacije o bilo kome tko živi u Hrvatskoj bez njihova znanja. Najveći broj ispitanika, čak 37% smatra da vlada ima pravo nadzirati ljude kamerama na javnim mjestima. Muškarci se više slažu s nadziranjem od strane države, kao i starije skupine koje se s tim slažu više nego mlade. Grad Zagreb je najveći pobornik nadzora kamerama, dok se s tim najmanje slaže Dalmacija. Središnja Hrvatska je najveći pobornik nadziranja e-mailova i drugih informacija koje se razmjenjuju na internetu kao i sakupljanja informacija o bilo kome tko živi u Hrvatskoj, a Istra i Primorje su najviše protiv takvih vrsta nadzora. Ispitanici koji češće pohađaju misu i ostale vjerske obrede više podržavaju nadzor od strane države u odnosu na ostale ispitanike.

6.9. Individualno-kolektivna odgovornost

Ispitanici su na izbor imali jednu od dvije suprotne tvrdnje, tvrdnju A ili tvrdnju B, kao što je prikazano u Tablici 1.

Tablica 1: Tvrdnje o individualno-kolektivnoj odgovornosti 2018. godine u RH

Tvrdnja A	%		Tvrdnja B
Pojedinci trebaju preuzeti više odgovornosti da se brinu sami za sebe	57	43	Država treba preuzeti više odgovornosti da svakome osigura što mu je potrebno
Nezaposleni trebaju prihvatiti svaki raspoloživi posao ili im se treba oduzeti naknada za nezaposlenost	67	33	Nezaposleni imaju pravo odbiti posao koji ne žele
Natjecanje je dobro	85	15	Natjecanje je štetno
Plaće bi trebale biti što više izjednačene	62	38	Razlike u plaćama bi trebale biti što veće kako bi se potaknulo zalaganje pojedinca
Treba povećati privatno vlasništvo nad poduzećima	56	44	Treba povećati državno vlasništvo nad poduzećima

Izvor: Balaban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.60

Može se primjetiti da ovi rezultati pokazuju određeni nesrazmjer s podacima o spremnosti preuzimanja odgovornosti na radnom mjestu. S jedne strane ispitanici ne žele preuzeti odgovornost i inicijativu na radnom mjestu, ali u isto vrijeme žele da pojedinci preuzmu brigu za sebe te teže natjecanju.

Nema značajnijih razlika u odgovorima između dva spola. Najveći nesrazmjer između odgovora muškaraca i žena je kod prve tvrdnje, a to je da pojedinci trebaju preuzeti više odgovornosti da se brinu sami za sebe. S tom tvrdnjom se slaže 27% muškaraca i 11% žena. S tvrdnjom da treba povećati privatno vlasništvo nad poduzećima se najviše slažu mlađe i srednje dobne skupine (oko 62%), dok su starije najmanje za takvu odluku (47%). Stariji se slažu s tvrdnjom da nezaposleni trebaju prihvatiti svaki raspoloživi posao (81%), a mladi se s tim slažu u znatno manjoj mjeri (53%).

Ne postoje značajne razlike u mišljenjima između pojedinih hrvatskih regija. Religioznost nema nikakav utjecaj na pozicioniranje s obzirom na promatrana pitanja.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočena je stagnacija po pitanju razmišljanja o poslovnoj problematici. Nema značajnijih promjena u stavovima i mišljenjima po pitanju poduzetničke klime.

6.10. Važna obilježja posla

Od ispitanika se tražilo da odaberu obilježja posla koja smatraju važnima. Na izbor su imali sljedeća obilježja:

- dobra plaća
- posao u kojem možete nešto postići
- povoljno radno vrijeme
- odgovoran posao
- mogućnost inicijative
- dug godišnji odmor

Najveći broj ispitanika glasao je za dobru plaću (88%) pa se ona ističe kao najvažnija stavka u obilježjima posla. Posao u kojem se može nešto postići je na drugom mjestu (74%), zatim povoljno radno vrijeme (72%), odgovoran posao (58%), mogućnost inicijative (52%) te na zadnjem mjestu dug godišnji odmor (46%). Rezultati pokazuju da su žene generalno poduzetnije od muškaraca. Svakoj stavci su dale veću važnost nego muškarci, a najveća razlika se očituje u povoljnom radnom vremenu, mogućnosti inicijative i odgovornosti posla. Mladima je u odnosu na starije ispitanike važnije povoljno radno vrijeme i dug godišnji odmor.

Odgovoran posao je najvažniji ispitanicima u Središnjoj Hrvatskoj (81,7%), a najmanje važan u Slavoniji (48,6%). Posao u kojem se može nešto postići, godišnji odmor i povoljno radno vrijeme najvažniji su ispitanicima u Istri i Primorju (87,5%, 60,3%, 88,3%), a najmanji važni u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj (63,7%, 31,4% i 57,5%). Mogućnost inicijative najvažnija je ispitanicima iz Grada Zagreba (69,3%), a najmanje važna ispitanicima iz Slavonije i Sjeverozapadne Hrvatske (44,4%). Sve regije su složne po pitanju važnosti dobre plaće te nema značajnije razlike između ispitanika koji dolaze iz različitih regija. Isti zaključak po pitanju važnosti dobre plaće može se donijeti promatrajući rezultate različitih skupina ispitanika u odnosu na njihovu učestalost odlaska na misu i ostale vjerske obrede. Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se da je jedino visina plaće determinanta koja je ostala konstantna. Također raste želja za odgovornim poslom.

7. BRAK I OBITELJ

Zadnjih desetljeća posebice se ističu i istražuju obiteljske vrednote. Kao takva, obitelj je isprepletena svojim različitim odnosima, te stoga i različitim vrednotama. Obiteljski odnosi zaručništva (muž-žena), očinstva i majčinstva i sinovstva stvaraju na prvome mjestu afektivne obiteljske vrednote kao što su ljubav (bračna, roditeljska, sinovska), mržnja, zahvalnost, dijalog, poštivanje, darivanje, razumijevanje, praštanje i suradnja.¹¹

U ovom poglavlju prikazati će se rezultati istraživanja o tome koje segmente ispitanici smatraju važnima za uspjeh braka ili partnerstva, njihovi stavovi o sagledavanju braka kao zastarjele institucije te mišljenje o ulogama muškarca i žene u društvu.

7.1. Što je važno za uspjeh braka ili partnerstva

Ispitalo se mišljenje ispitanika o važnosti sljedećih segmenata:

- vjernost
- djeca
- imati vremena za osobne prijatelje i osobne hobije
- dobri stambeni uvjeti
- primjereni prihodi
- zajedničko obavljanje kućanskih poslova

Većina ispitanika je kao najvažnije segmente odabralo vjernost (97%) i djecu (93%). Imanje vremena za osobne prijatelje i osobne hobije te dobri stambeni uvjeti imaju jednak postotak glasova (91%), kao i primjereni prihodi i zajedničko obavljanje kućanskih poslova (87%). Žene su ocijenile sve nabrojane segmente relativno važnijima u odnosu na muškarce. Promatrajući dobne skupine, nema izraženijih razlika po navedenom pitanju. Ispitanici iz svih regija smatraju vjernost i zajedničku djecu najvažnijim determinantama uspješnog braka. Vjernost u braku najvažnija je građanima Grada Zagreba (98,7%) te i Istre i Primorja (98,4%), a djeca ispitanicima iz Središnje Hrvatske (96,5%) te Dalmacije (96,2%). Vjernost i djeca kao indikatori uspješnog braka ili partnerstva važniji su skupini ispitanika koji češće pohađaju misu i vjerske obrede.

¹¹ Tomašević, L., Jurun, E., (2005.): Suvremena obitelj i vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu, Split

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se da su ispitanice vrijednosti i indikatori za uspješan brak ostali poprilično stabilni kroz 20 godina.

7.2. Brak nije zastarjela institucija

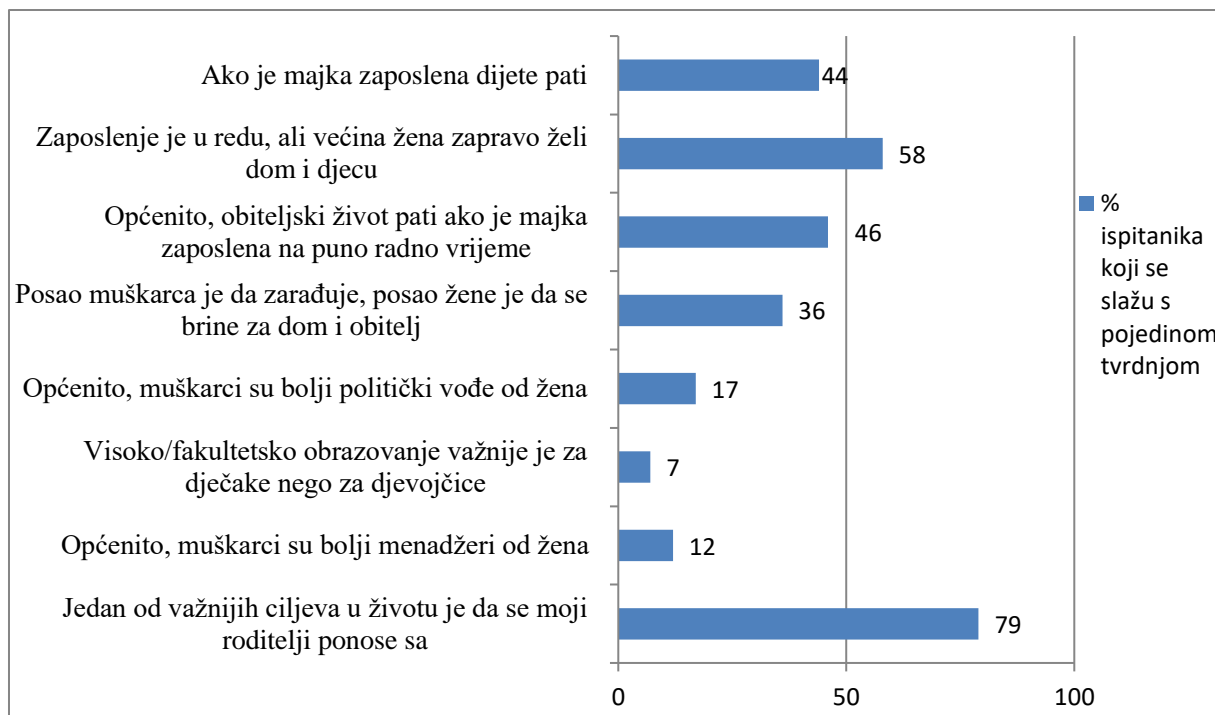
S tvrdnjom da brak nije zastarjela institucija slaže se 80% ispitanika, dok se 20% ispitanika ne slaže s tom tvrdnjom. Žene se relativno češće slažu s tvrdnjom da brak nije zastarjela institucija (82,7%), dok je taj broj kod muškaraca nešto niži i iznosi (77,4%). Mlađi se češće ne slažu s navedenom tvrdnjom nego starije generacije. S idejom da brak nije zastarjela institucija najčešće se slažu u Slavoniji, a najmanje u Istri i Primorju. Oni koji češće pohađaju vjerske obrede drže da brak nije zastarjela institucija (preko 90%). Također, oni koji nikada ne idu na misu također drže da brak nije zastarjela institucija (preko 70%).

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) može se vidjeti rast po pitanju neslaganja s idejom da brak nije zastarjela institucija. No još uvijek 80% ispitanika vjeruje u brak.

7.3. Uloga muškarca i žene u društvu

Poznata je uzrečica da žena drži četiri kuta kuće što bi značilo da ne postoji ravnomjerna raspodjela obaveza u kućanstvu između muškarca i žene.

Od ispitanika se tražilo da odrede svoje slaganje s tvrdnjama navedenim u Grafikonu 8.

Grafikon 8: Postotak ispitanika koji se slažu s pojedinom tvrdnjom o ulogama muškarca i žene u društvu 2018. godine u RH

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.75

Kao što vidimo iz rezultata, oko 50% ispitanika slaže se s tvrdnjama da za obitelj i djecu nije dobro da su oba roditelja zaposlena. Za 80% ispitanika je važno da su roditelji ponosni na njihove životne odluke. Muškarci relativno češće smatraju da su bolji politički vođe i menadžeri od žena, a žene smatraju da ako je majka zaposlena dijete pati kao i obiteljski život ako je majka zaposlena na puno radno vrijeme. Promatrajući dob ispitanika, s prve četiri tvrdnje te 6. tvrdnjom se češće slažu stariji ispitanici, dok se s tvrdnjama 5, 7 i 8 više slažu najmlađi i najstariji. U Slavoniji, Sjeverozapadnoj i Središnjoj Hrvatskoj očituje se relativno snažniji tradicionalni postav uloga muškaraca i žena, dok ostale regije, a naročito Zagrepčani, pokazuju najvišu razinu moderniziranosti. Ispitanici koji češće odlaze na vjerske obrede uzimaju relativno tradicionalnije uloge muškaraca i žena od oni koji na obrede idu rjeđe ili nikada.

8. RELIGIJA I MORAL-ETIKA

Moral je posebna dimenzija djelovanja u kojoj svaki čovjekov čin zadobiva vrijednosnu kvalitetu. Etika bi se s druge strane mogla definirati kao filozofijska disciplina koja proučava moral. Ona istražuje smisao i ciljeve moralnih normi, osnovne kriterije za moralno vrednovanje te zasnovanost i izvor morala. Etika pripada filozofiji koja proučava ljudsko ponašanje koje je prihvaćeno pod određenim moralnim aspektom. Ljudi imaju različita poimanja morala pa nešto što netko smatra moralnim, nekom drugom može predstavljati nešto nemoralno i neprihvatljivo. Religija je za većinu osoba organizirani sustav vjerovanja i bogoslužja koje stavljaju Boga u središte. Katoličanstvo je najzastupljenija religija hrvatskog naroda od naseljenja današnjih prostora.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, 86,28% stanovništva izjašnjava se rimokatolicima, 4,44 % su pripadnici pravoslavne Crkve, 1,47 % je muslimana, 0,34 % su protestanti. Bez religije ili ateistima izjasnilo se 3,81 % stanovništva, dok su 0,76 % su agnostici i skeptici, a 2,17 % se nije izjasnilo. Hrvatska i Poljska su dvije države s najvećim postotkom katolika od svih slavenskih zemalja.¹²

U ovom poglavlju prikazat će se rezultati religijske samoidentifikacije ispitanika, njihove slike o Bogu, odgovori na pitanje u što ispitanici vjeruju kao i stav prema određenim moralnim pitanjima.

8.1. Stav prema određenim moralnim pitanjima

Ispitanici su na izbor imali segmente prikazane u narednoj tablici te su morali odabrati jednu od dvije tvrdnje za svaki pojedini segment.

¹² https://hr.wikipedia.org/wiki/Religija_u_Hrvatskoj

Tablica 2: Stav ispitanika prema određenim moralnim pitanjima 2018. godine u RH

	NIKAD	UVIJEK
Smrtna kazna	76%	24%
Političko nasilje	97%	3%
Liječnički potpomognuto osjemenjivanje ili umjetna oplodnja	27%	73%
Prostitucija	90%	10%
Izbjegavanje plaćanja karte u javnom prijevozu	82%	18%
Practiciranje usputnog seksa	78%	22%
Samoubojstvo	93%	7%
Eutanazija (okončati život neizlječivo bolesnom)	67%	33%
Razvod	61%	39%
Pobačaj	71%	29%
Homoseksualnost	80%	20%
Primanje mita na radnom mjestu	96%	4%
Uzimanje marihuane ili hašiša	88%	12%
Varanje na porezu, ako postoji mogućnost	93%	7%
Zahtijevanje od države naknadu na koju se nema pravo	93%	7%

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.78

Ispitanici se u najvećoj mjeri protive činu samoubojstva, političkom nasilju, varanju po pitanju utaje poreza, te traženju državnih naknada za koje građanin nije ostvario prava. Muškarci u većoj mjeri podržavaju smrtnu kaznu, osuđuju političko nasilje te varanje na porezu. Uzimanje raznih vrsta droga, varanje na porezu, primanje mita na radnom mjestu itd., zastupljeniji su kod mlađih dobnih skupina. Ispitanici u Dalmaciji u većoj mjeri podržavaju političko nasilje u pojedinim situacijama, opravdavaju varanje na porezu ukoliko postoji mogućnost za to, primanje mita na radnom mjestu, te u većoj mjeri podržavaju i sitne prekršaje poput vožnje u javnom prijevozu bez plaćanja karte. Ispitanici koji češće pohađaju religijske obrede znatno češće ne odobravaju pobačaj, primanje mita na radnom mjestu, varanje na porezu, razvod braka i neplaćanje putne karte u javnom prijevozu.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se da jedino kod postojanja mogućnosti varanja na porezu raste udio ispitanika koji nikada to nebi smatrali opravdanim. Kod svih ostalih kategorija zabilježen je pad između prvog i zadnjeg vala

istraživanja. Sukladno tome raste udio ispitanika koji smatraju opravdanim sve navedene tvrdnje i pojave, osim mogućnosti varanja na porezu.

8.2. Religijska samoidentifikacija

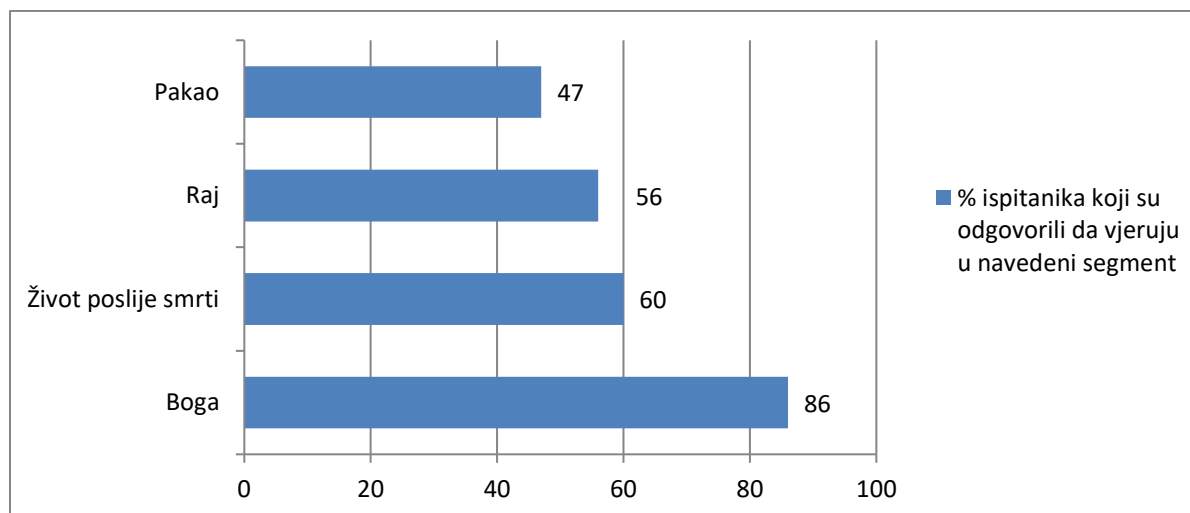
Uvjerenim ateistom smatra se 6% ispitanika, a nereligioznom osobom 10% ispitanika. Bez obzira na to pohađaju li ispitanici vjerske obrede ili ne, 84% njih se smatra religioznima.

Žene se češće smatraju religioznijima nego muškarci. Više muškaraca se izjašnjava kao nereligiozna osoba ili ateist. Gledajući dobne skupine razlika se uočava jedino kod uvjerenih ateista kojih je više u mlađim dobnim skupinama. Najviše ateista je u Istri i Primorju te Gradu Zagrebu, najviše nereligioznih osoba je u Središnjoj Hrvatskoj, Gradu Zagrebu i Istri i Primorju, a najviše religioznih osoba nalazi se u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Slavoniji. Čak 10% ispitanika koji sebe smatraju nereligioznima povremeno ide na vjerske obrede, dok se trećina onih koji nikada ne idu na obrede smatra religioznima.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočava se da je odnos religioznih i nereligioznih osoba u društvu ostao konstantan.

8.3. U što ispitanici vjeruju

Od ispitanika se tražilo da navedu u koje od navedenih segmenata vjeruju.

Grafikon 9: U koje su segmente ispitanici RH izrazili vjerovanje 2018. godine

Izvor: Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.90

Žene generalno više vjeruju u sve navedene segmente. Mlađe generacije pokazuju višu razinu vjerovanja u sve kategorije, osim u Boga gdje nema značajnijih razlika između dobnih skupina. Ispitanici iz Slavonije, Središnje i Sjeverozapadne Hrvatske najviše vjeruju u Boga, Dalmatinci u život poslije smrti i raj, a Slavonci u pakao. U Zagrebu je relativno najniže vjerovanje. Zanimljivo je da su oni koji nikada ne idu na mise izjavili da vjeruju u Boga (46%), život poslije smrti (30%), raj (18%), pakao (16%).

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) vidljiv je trend pada vjerovanja u navedene segmente. Vjerovanje u pakao smanjilo se za 10%, u raj i život poslije smrti 8%, a u Boga 7%.

8.4. Slike o Bogu

Da postoji osobni Bog smatra 44% ispitanika, 38% smatra da postoji neka vrsta duha ili životne sile, 11% ne zna što da misli, a 7% ne misli da postoji neka vrsta duha, Boga ili životna sila. Većina ispitanika je religiozna i vjeruje u personaliziranoga Boga. Žene najčešće vjeruju u personaliziranog Boga dok se muškarci češće nalaze u ostalim kategorijama. Starije dobne skupine (56 godina i starije) su relativno zastupljenije kao oni koji vjeruju da postoji osobni Bog. Slavonci najviše vjeruju da postoji osobni Bog (57,5%), a u to najmanje vjeruju ispitanici iz Istre i Primorja (21,7%) koji su najviše priklonjeni mišljenju da postoji neka vrsta duha ili životne sile (55%). Tri četvrtine onih koji redovito idu na misu smatraju da postoji osobni Bog, a to isto misli petnaestak posto onih koji na mise ne idu nikada. Oko četvrtine onih koj nikada ne idu na misu smatraju da ne postoji nikakav duh, Bog ili životna sila.

Usporedbom rezultata tri vala istraživanja (1999., 2008. i 2018.) uočavaju se blage varijacije, ali slika Boga ostaje poprilično konstantna kroz godine.

9. ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu prikazani su rezultati istraživanja provedenog 2018. godine o vrednotama u Republici Hrvatskoj prema European Values Study. Osim rezultata iz 2018. godine, u ovom radu također se vršila usporedba rezultata tri vala ovakvog istraživanja. Prvo istraživanje provedeno je 1999. godine, drugo 2008., a treće već navedene 2018. godine. Promatrajući rezultate sva tri vala istraživanja može se reći da su vrednote i stavovi građana Republike Hrvatske ostali poprilično konstantni kroz posljednjih 20 godina.

Uočava se smanjenje važnosti religije i politike u životima ljudi, a sve veća se važnost pridaje slobodnom vremenu. Važnost religije se smanjila značajnije nego važnost politike, točnije za 14%. Važnost politike smanjila se za 6%. Nisu primjećene velike razlike u percepciji sreće među ispitanicima pa tako rezultati pokazuju da se ispitanici danas osjećaju jednako sretno ili nesretno kao i 1999. godine. Činjenica je da percepcija svijeta u velikoj mjeri određuje čovjekov život. Neki percipiraju samo probleme, siromaštvo i sve ostale negativnosti u svijetu, dok neki drugi percipiraju zadovoljstvo, sreću i uživanje u životu. Život može biti velik i važan onoliko koliko ga netko stvori takvim kao što može biti beznačajan i malen ukoliko je osoba takvog razmišljanja.

Primjetan je i rast tolerancije prema homoseksualcima (14%), osobama druge narodnosti (21%), rase (8%) i vjere (11%), što je rezultat sve veće osvještenosti o važnosti prihvaćanja različitosti. Većina građana Republike Hrvatske prema ovakvim vrstama ljudi ima brojne predrasude koje su uglavnom određene okolinom u kojoj su rođeni i odgajani. Predrasude se najčešće temelje na društvenim stereotipima, a često rezultiraju time da se određenim skupinama ljudi daje nepoštena prednost, a drugima uskraćuju određena prava. Danas su sve češće i društvene osude rasističkih, homofobnih i drugih izjava pa se polako ali sigurno usvaja prihvaćanje različitosti i podrška takvim skupinama ljudi.

Također raste briga za bolesne i nemoćne. Ispitanici su 1999. godine bili znatnije zabrinuti za životne uvjete drugih ljudi nego ispitanici iz zadnja dva vala istraživanja. Može se uvidjeti i da je povjerenje ispitanika jednih u druge u padu. Poseban problem predstavljaju i veoma niske razine povjerenja u javne institucije, uključujući vladu, parlament, pravni sustav i medije. Često se nameće pitanje kako poboljšati povjerenje u institucije koje je u konstantnom padu, te ujedno i kvalitetu života. Institucije bi trebale biti transparentnije i odgovornije prema građanima. Nastavak jačanja mjera protiv korupcije trebao bi pridonijeti većoj razini povjerenja u javne institucije, naročito u pravni sustav kojem građani najmanje vjeruju. Uočena je stagnacija po

pitanju razmišljanja o poslovnoj problematici kao i rast mišljenja da bi vojska trebala upravljati državom.

Uočava se rast po pitanju neslaganja s idejom da brak nije zastarjela institucija, no još uvijek 80% ispitanika vjeruje u brak. Vjera i moral građana Republike Hrvatske igraju iznimno veliku ulogu u takvom shvaćanju braka i obitelji. Ispitane vrijednosti i indikatori za uspješan brak su ostali poprilično stabilni kroz 20 godina, a to su vjernost, djeca, slobodno vrijeme za prijatelje i hobije, dobri stambeni uvjeti, primjereni prihodi te zajedničko obavljanje kućanskih poslova. Odnos religioznih i nereligioznih osoba u društvu je ostao konstantan. Kroz posljednjih 20 godina vidljiv je pad vjerovanja u sljedeće segmente: vjera u Boga (7%), život poslije smrti (8%), raj (8%) i pakao (10%).

LITERATURA:

1. Akrap, A., (1999.): Brak i obitelj u demografskom kontekstu
2. Aračić, P., (uredio), Obitelj u Hrvatskoj – stanje i perspektive. Zbornik radova Studijskih dana u Đakovu, 1994. godine, Biskupski ordinarijat, Đakovo, 1995.
3. Aračić, P., (2000.): Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika, Glas Koncila, Zagreb
4. Aračić, P., (uredio), Obitelji, postani ono što jesi! Radovi simpozija o Pobudnici pape Ivana Pavla Drugog “Familiaris consortio – Obiteljska zajednica” u Đakovu, 28. do 30. studenoga 1983., Biskupski ordinarijat, Đakovo, 1984.
5. Aračić, P., Nikodem, K., (2000.): Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu
6. Aračić, P., (1995.): Obitelj u hrvatskome društvu: teškoće i pastoralne perspektive
7. Baloban, J., Črpić, G., Ježovita, J., (2019.): Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
8. Dunn, J. R., & Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and Believing: The Influence of Emotion on Trust
9. Jurun, E., Ratković, N., (2017.): Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split
10. Koračević, K., (2002.): Odras društvenih promjena na obitelj u Hrvatskoj, u: Riječki teološki časopis 10
11. Koračević, K., (1999.): Novije promjene u življenju i shvaćanju braka i obitelji
12. Marasović, Š., (2001.): Teološki pogled na vrednote u hrvatskom društvu
13. Rozga, A., Grčić, B., (2009): Poslovna statistika, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split
14. Scholz, J.T., Lubell, M., (1998): Adaptive Political Attitudes: Duty, Trust, and Fear as Monitors of Tax Policy; Midwest Political Science Association
15. Šošić, I., Serdar, V. (1992) : Uvod u statistiku, školska knjiga, Zagreb

16. Tomašević, L., Jurun, E., (2005.): *Suvremena obitelj i vrednote u Splitsko–dalmatinskoj županiji*, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu, Split
17. Valković, M., (1999.): *Društveni utjecaj na brak i obitelj*
18. Valjan, V., (2002.): *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo
19. <https://europeanvaluesstudy.eu/>
20. <https://www.gesis.org/en/services/data-analysis/international-survey-programs/european-values-study>
21. <http://www.medskolazd.hr/media/NastavniSadrzaji/Vrednote2016.docx>
22. https://www.cairn-int.info/article-E_RFS_474_0929--basic-human-values-theory.htm#
23. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/theory-knowledge/201410/theory-ten-universal-values>
24. <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/16049/1/WP-19-006.pdf>
25. <https://funkymem.com/zones/percepcija-svijeta>
26. <https://ika.hkm.hr/novosti/mijenjaju-li-se-bitne-vrednote-za-brak-u-hrvatskoj-i-europi/>
27. <https://www.vjeraidjela.com/zahtjevi-pravde-i-solidarnosti/>
28. <http://www.portaloko.hr/clanak/boris-sokal-socijalna-osjetljivost-se-dokazuje-otvaranjem-novih-radnih-mjesta/0/28852/>
29. <https://studentski.hr/vijesti/hrvatska/hrvati-ne-vjeruju-javnim-institucijama-i-ljudima-kojih-okruzuju>
30. <https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Politika>
31. <https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Etika>
32. https://hr.wikipedia.org/wiki/Religija_u_Hrvatskoj

POPIS GRAFIKONA I TABLICA

Grafikon 1: Postotak važnosti određenih segmenata u životima ispitanika 2018. godine u RH.....	7
Grafikon 2: Postotak izjava ispitanika o sreći u životu 2018. godine u RH.....	8
Grafikon 3: Postotak ispitanika koji su spomenuli određenu skupinu ljudi koju ne žele za susjede 2018. godine u RH.....	11
Grafikon 4: Usporedba tri vala istraživanja o stavovima prema useljenicima u RH od 1999. do 2018. godine	12
Grafikon 5: Postotak ispitanika koji su iskazali povjerenje prema određenim institucijama u RH 2018. godine.....	14
Grafikon 6: Postotak ispitanika kojima je 2018. godine u RH određena karakteristika bila važna za definiranje istinskog hrvatskog državljanina.....	17
Grafikon 7: Usporedba tri vala istraživanja o političkoj orijentaciji ispitanika u RH od 1999. do 2018.	18
Grafikon 8: Postotak ispitanika koji se slažu s pojedinom tvrdnjom o ulogama muškarca i žene u društvu 2018. godine u RH.....	25
Grafikon 9: U koje su segmente ispitanici RH izrazili vjerovanje 2018. godine	29
Tablica 1: Tvrdnje o individualno-kolektivnoj odgovornosti 2018. godine u RH.....	22
Tablica 2: Stav ispitanika prema određenim moralnim pitanjima 2018. godine u RH.....	28

SAŽETAK

Statistika predstavlja granu znanosti gdje je osnovni cilj ostvariti postavljene ciljeve istraživanja, i to prikupljanjem, odabirom, prezentiranjem podataka, te njihovim interpretiranjem. European Values Study je istraživački program o osnovnim ljudskim vrijednostima. Pruža uvid u ideje, uvjerenja, sklonosti, stavove, vrijednosti i mišljenja građana diljem Europe. Glavne teme tiču se posla, obitelji, percepcije života, politike i društva, religije i morala te nacionalnog identiteta. U ovom završnom radu analizirali su se rezultati tri vala istraživanja koja su se provela u proteklih 20 godina u Hrvatskoj. Ta istraživanja su nam pružila uvid u stavove i vrednote građana Republike Hrvatske te mogućnost da rezultate istog ispitivanja usporedimo kroz godine. Usporedbom tih rezultata došlo se do zaključka da su vrednote i stavovi građana Republike Hrvatske ostali poprilično konstantni od 1999. do 2018. godine.

Ključne riječi: statističko istraživanje javnog mnijenja, European Values Study, tri vala istraživanja

SUMMARY

Statistics represents a branch of science based on a main goal, which is to achieve the established research goals, by collecting, choosing, presenting and interpreting the information. The European Values Study is a research programme about basic human values. It provides insights into the ideas, beliefs, preferences, attitudes, values and opinions of citizens all over Europe. The main topics include work, family, perceptions of life, politics and society, religion and morality as well as national identity. This final paper analyzes the results of three researches that were done through out the last 20 years in Croatia. Those researches have given us an insight in beliefs and values of Croatian citizens and also a chance to compare those results so we can see the changes throughout the years. Comparing the results we came to the conclusion that values and opinions of Croatian citizens remained fairly consistent from 1999. to 2018.

Key words: statistical research of public opinion, European Values Study, three research waves